

Budget 2017, plan 2018-2019

Dals-Eds kommun

Innehållsförteckning

1	KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE NY SKRIVNING!	3
2	OMVÄRLDENS PÅVERKAN	4
3	BUDGETFÖRUTSÄTTNINGAR	9
3.1	KOMMUNENS UTVECKLING	9
3.2	PERSONAL- OCH LÖNEPOLITIK.....	14
3.3	FINANSIELL ANALYS	15
3.4	FINANSIELLA NYCKELTAL	20
3.5	GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANS-KRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV	22
3.6	KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE MÅL	26
3.6.1	<i>Dals-Ed - här jobbar vi för attraktivitet</i>	26
3.6.2	<i>Hållbarhet ska vara en självklarhet i Dals-Ed</i>	26
3.6.3	<i>Invånarna i Dals-Ed ska känna delaktighet</i>	27
3.6.4	<i>Övriga mål</i>	27
4	FINANSIELLA RAPPORTER	28
4.1	DRIFTBUDGET	28
4.2	INVESTERINGSBUDGET	31
4.3	RESULTATBUDGET.....	32
4.4	FINANSIERINGSBUDGET.....	33
4.5	BALANSBUDGET	34

1 KOMMUNSTYRELSENS ORDFÖRANDE

Den kommunala världen präglas i hög grad av budgetprocess. Ingen skillnad i år och under hösten har vi dessutom tvingats göra ett omtag på den rambudget vi antog i juni månad. Bakgrunden till detta är dels en betydligt sämre befolkningsutveckling än vi räknade med och dels att skatteprognosen gett ett sämre utfall, vilket i sin tur hänger ihop med utvecklingen i riket. Kommunstyrelsen lägger härmed, i full enighet, fram förslag till budget för 2017 och plan för de närmast följande åren. I eget ärende presenteras också förslag till taxor och avgifter inom kommunens samtliga verksamheter.

Jag är faktiskt stolt över Dals-Eds kommuns budgetprocess. Stolt därför att den i stor utsträckning bygger på delaktighet och dialog. Sedan ett år tillbaka har vi infört ett moment där kommunens verksamheter får möjlighet att beskriva de behov och utmaningar man ser sig stå inför. Detta tycker jag har tillfört processen en högre grad av kvalitet och en känsla av att vi vet vad vi diskuterar. Jag är också övertygad om att detta är till nytta för respektive nämnd när man går vidare och planerar sin detaljbudget.

Sedan är det väl naturligtvis alltid frustrerande att man inte kan tillgodose alla de behov som presenteras. Men jag känner mig ändå nöjd med att vi kunnat avsätta pengar för att täcka kommande års löneökningar samtidigt som vi tillför nämnderna 13,3 mkr. För att lyckas med detta har vi dock varit tvungna lägga en resultat nivå som understiger kommunfullmäktiges finansiella mål på 2 procent av skatter och bidrag.

Så kortsiktigt ser det ganska okej ut men utmaningarna lurar kring hörnet. Redan 2018 och 2019 ser vi att pengarna inte räcker och den analys som vi låtit Sveriges kommuner och landsting (SKL) göra åt oss pekar på långsiktiga utmaningar. Det är mot den bakgrunden man ska se att vi i årets budget avsätter ett gemensamt utvecklingsanslag på 1,8 mkr. Tanken är att detta tillfälliga anslag ska hjälpa oss i arbetet med långsiktigt anpassa kommunens kostnader till det finansiella utrymmet. Framtagandet av en strategi och handlingsplan för detta arbete pågår.

En annan utmanande aspekt på den kommunala ekonomin är det stora investeringsbehov vi står inför. Kommunfullmäktige har tidigare beslutat om investeringar på våra grundskolor och i december väntar beslut kring ombyggnation av kommunens äldreboenden. Utöver detta kommer det också att krävas investeringar inom de taxefinansierade verksamheterna, då främst VA-verksamheten. I detta förslag till budget finns nu en sammanställning över vilka investeringar vi avser göra de närmaste åren och på vilket sätt de ska finansieras.

Även beslut om taxor och avgifter fattas i anslutning till budgeten. Dessa presenteras för första gången i ett samlat dokument och på ett mer enhetligt vis vilket förhoppningsvis underlättar för alla och envar att ta del av förslaget.

Detta förslag till budget ger nu kommunstyrelsen och nämnderna möjlighet att slutföra arbetet med detaljbudgetar för sina respektive verksamheter. Dessa kommer att presentera för kommunfullmäktige i december.

Martin Carling

Kommunstyrelsens ordförande

2 OMVÄRLDENS PÅVERKAN

BEFOLKNINGSPROGNOS

Befolkningsstrukturen i Dals-Ed skiljer sig något gentemot rikssnittet. Av totala invånarna år 2015 var 19 procent i åldrarna 0–17 år, att jämföra med 21 procent för riket. 55 procent av Dals-Edsborna var i åldrarna 18–64 år, att jämföra med 60 procent av riket. 26 procent var 65 år eller äldre jämfört med runt 20 procent för riket.

Jämfört med rikssnittet har Dals-Eds kommun alltså fler äldre, och färre i yrkesverksam ålder. Detta innebär att kommunen har en mindre andel personer som ska finansiera service och välfärd till en allt äldre befolkning. Delar av detta kompenseras genom de kommunala utjämningsystemen men inte en obetydande del måste kommunen själv klara av genom att hela tiden sträva efter en så kostnadseffektiv verksamhet som möjligt. Detta kan åstadkommas bland annat genom samverkan med andra aktörer och att hela tiden utvärdera de tjänster och den service som tillhandahålls av kommunen.

I Dals-Ed utgör kvinnorna 48 procent och männen 52 procent av befolkningen. I riket var fördelningen näst intill 50/50. Den totala medelåldern var 2015 44,4 år, att jämföra med rikssnittet på 41,2 år

Folkmängd Dals-Ed 31 december

Ålder	2011	2012	2013	2014	2015
0-4	221	218	245	244	207
5-9	243	243	240	247	251
10-14	227	223	246	245	270
15-19	269	269	255	260	247
20-24	323	309	303	298	274
25-44	1 001	990	1 010	1 029	1 040
45-64	1 271	1 265	1 266	1 214	1 193
65 -	1 124	1 148	1 175	1 227	1 317
Summa	4 679	4 665	4 740	4 764	4 799

Kön	2011	2012	2013	2014	2015
Män	2 405	2 416	2 457	2 480	2 500
Kvinnor	2 274	2 249	2 283	2 284	2 299
Summa	4 679	4 665	4 740	4 764	4 799

BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN UNDER PERIODEN 2016-2045

Politiker och tjänstemän i Sveriges 290 kommuner befinner sig sedan sommaren 2015 i en exceptionell situation med anledning av det stora antalet människor som söker asyl i Sverige. Detta påverkar radikalt planeringsförutsättningar och resursfördelning inom bland annat skola och socialtjänst.

Den nu rådande situationen påverkar även förutsättningarna för befolkningsprognoser och kommer så att göra under ett antal år. Modeller för befolkningsprognoser utgår vanligtvis från Skatteverkets folkbokföringsregister. Med en omfattande flyktmottagning i många av

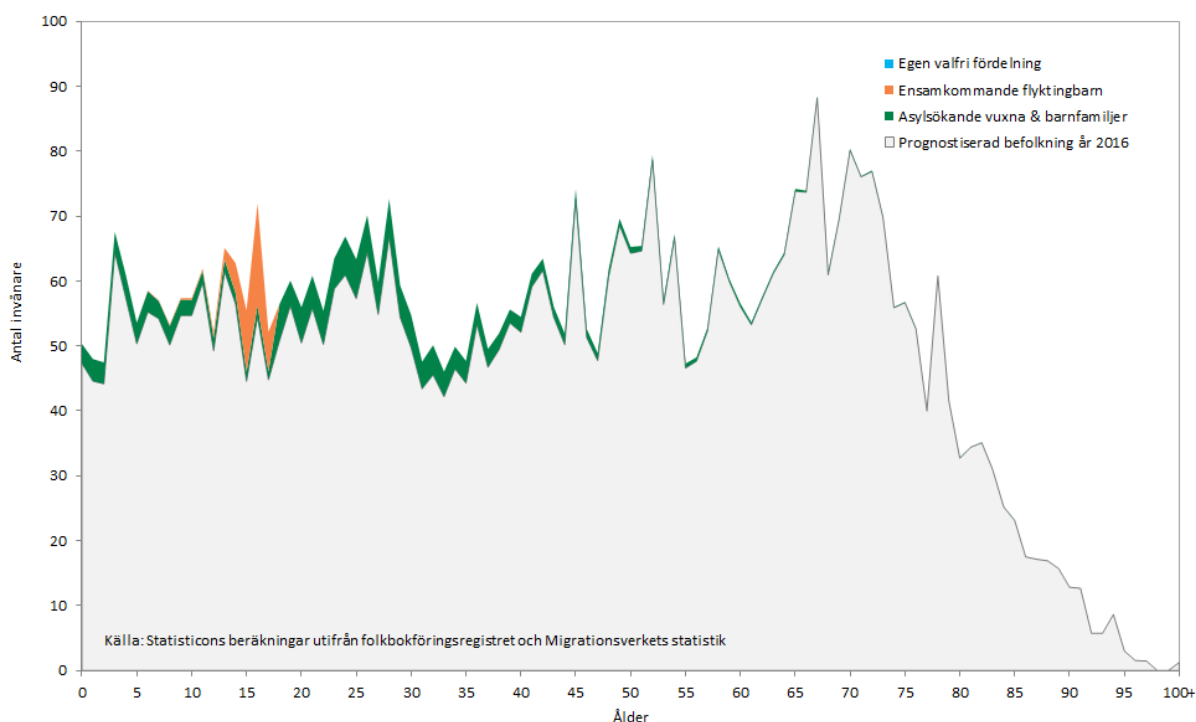
Sveriges kommuner och långa handläggningstider för asylprövning kan det ta upp till ett par år innan beslut fattas om uppehållstillstånd och eventuell folkbokföring i en kommun är möjlig. Under den tiden är asylsökande osynliga i de databaser som brukar användas för befolkningsprognoser. Detta leder i sin tur till att registerbaserade prognoser riskerar att visa ett för litet antal invånare i de åldrar som de asylsökande befinner sig.

En annan omständighet som skapar osäkerhet är den rörlighet som kan antas finnas hos asylsökande, både på kort och lång sikt. Vi bör räkna med betydande omflyttningar mellan såväl kommuner som länder. Det är också svårt att förutse hur omfattande en återflyttning till ett hemland kommer att bli eller när den kan bli aktuell. Lagförändringen gällande tillfälliga uppehållstillstånd kommer sannolikt också att få konsekvenser, om än svåra att förutse.

Statisticon AB har på uppdrag av Dals-Eds kommun tagit fram befolkningsprognos för perioden 2016-2045. Utöver denna rekommenderar Statisticon att kommunen kontinuerligt kompletterar den årliga befolkningsprognosen med kända eller antagna uppgifter om hur många asylsökande som finns eller förväntas i olika åldersklasser. En första sådan prognoskomplettering för 2016 har gjorts och redovisas nedan som en jämförelse med den registerbaserade prognosen.

Den registerbaserade befolkningsprognosen är dock den som ligger till grund för beräkningarna av statsbidrag och utjämning samt den demografiska resursfördelningen inom FOKUS- och socialnämnden.

Kompletterad befolkningsprognos 2016

Statisticons kommentarer till prognosen är följande:

Under prognosperioden 2016–2045 kommer folkmängden i Dals-Eds kommun att öka med 105 invånare, från 4 799 till 4 904 personer.

Flyttnettot förväntas bli i genomsnitt 21 personer per år och födelsenettot -17 personer per år. Totalt ger detta en förändring med 4 personer per år.

Antalet inflyttade beräknas bli i genomsnitt 261 personer per år medan antalet utflyttade skattas till 240 personer. Detta ger ett årligt flyttnetto på 21 personer för varje år under

prognosperioden.

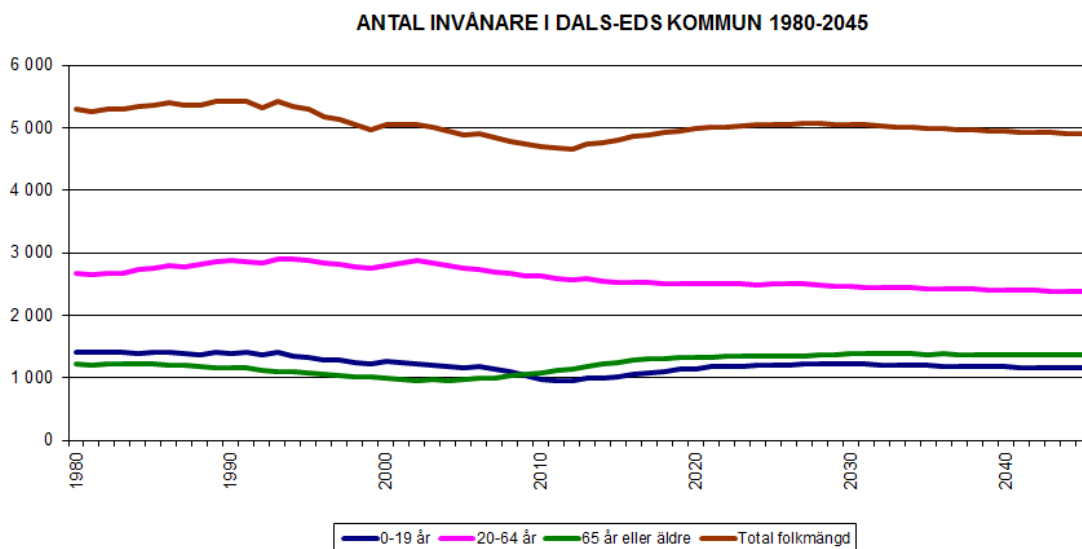
Antalet barn som föds förväntas vara 44 per år i genomsnitt under prognosperioden medan antalet avlidna skattas till 61 personer. Detta medför en befolkningsförändring med -17 personer per år.

I tabellen nedan sammanfattas utvecklingen över tid av folkmängden och förändringskomponenterna. Uppgifterna för 2016 och framåt är prognostiserade värden.

	1980	1990	2000	2015	2016	2045
Födda	46	76	55	42	45	43
Döda	70	67	71	54	54	60
Födelseöverskott	-24	9	-16	-12	-9	-18
Inflyttade	201	346	262	296	303	251
Utflyttade	195	361	174	248	239	238
Flyttnetto	6	-15	88	48	64	13
Folkökning	-18	-6	72	36	55	-5
Folkmängd	5 287	5 416	5 047	4 799	4 854	4 904

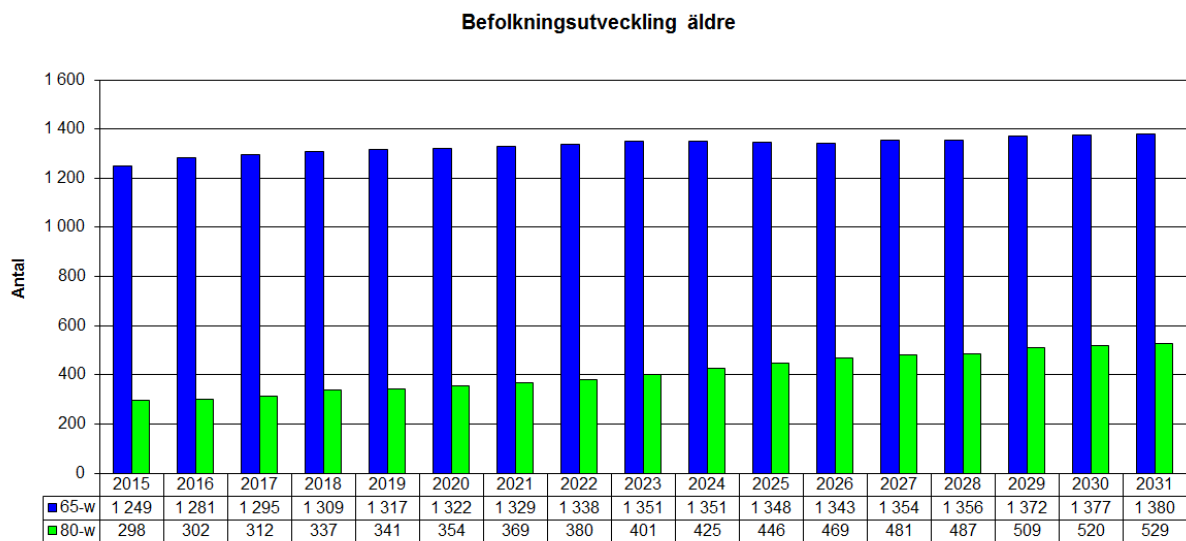
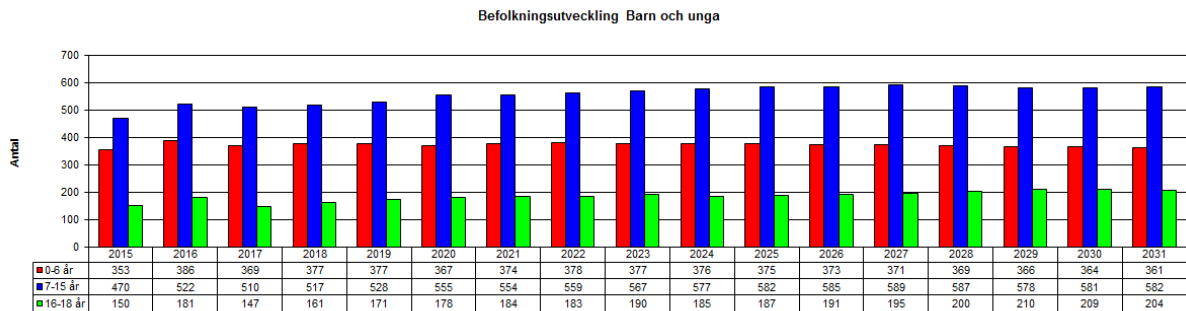
Hur utvecklas folkmängden?

Folkmängden kan delas upp i tre åldersgrupper (0-19 år, 20-64 år och 65+) för att enkelt kunna beskriva folkmängdens sammansättning avseende hur många som "kostar" respektive "bidrar" till samhällsekonomin vid en viss tidpunkt. Uppdelningen är grov men ger en överblicksbild vars utveckling man kan följa över tiden. Uppdelningen ligger även till grund för att beräkna försörjningsbördan i kommunen. I diagrammet nedan visas utvecklingen av dessa åldersgrupper över tiden.

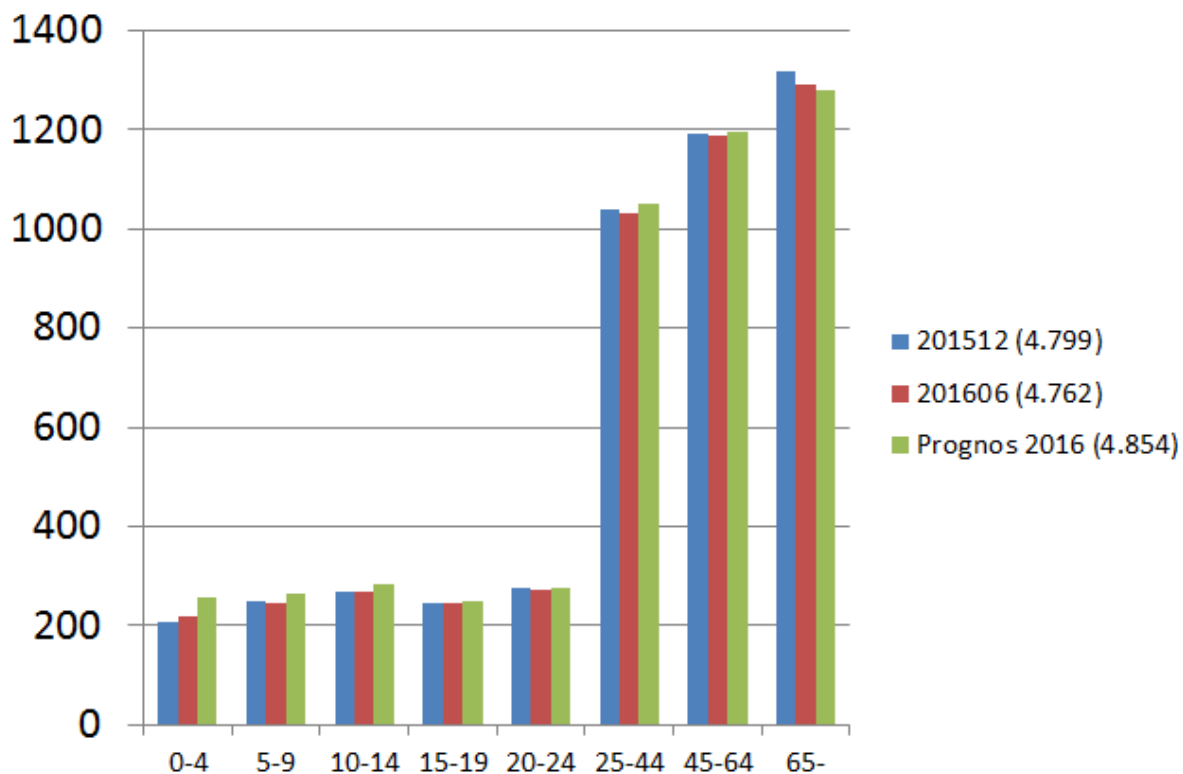
Den prognosmodell som används bygger på den så kallade kohort-komponentmetoden som innebär att man varje år framöver ökar kommuninvånarnas ålder med ett år i taget, lägger till antalet födda och inflyttade och drar bort antalet avlidna och utflyttade. I modellen är endast en sak säker; alla som överlever från ett år till nästa blir ett år äldre. De övriga delarna födda, döda, in- och utflyttade är osäkra och skattas via mer eller mindre avancerade statistiska metoder. Störst antalsmässig osäkerhet finns bland flyttningarna i åldersgruppen 18-24 år. För dessa åldrar är det generellt sett svårast att göra bra förutsägelser.

Nedan visas befolkningsprognosen uppdelat på gruppen barn och unga samt äldre för åren 2015-2031 där åren 2016-2031 är prognostiserade värden. År 2016 är dessutom inklusive den kompletterade befolkningsprognosen.

Befolkningsutvecklingen under 2016

Dals-Eds kommuns befolkningsutveckling under 2016 har hittills varit mycket svagare än den långtidsprognos som togs fram i februari-mars och som visas ovan. Under året har befolkningen minskat med c:a 40 personer att jämföra med prognosen som visade en ökning med 55 personer. Detta innebär att underlaget för skatter och generella bidrag minskat med c:a 90 personer jämfört med budgetförutsättningarna som togs i kommunfullmäktige i juni. Förändringen visas nedan uppdelat på olika åldersgrupper.

Största negativa skillnaden mellan utfall och prognos återfinns i gruppen 0-4 år, 5-9 år samt 10-14 år. I åldersgruppen 65 år och äldre visar utfallet att det är fler än prognosen. Detta påverkar framförallt behovet inom barnomsorgsverksamheten som då minskar med en avdelning jämfört med planerat behov i tidigare budgetförutsättningar.

3 BUDGETFÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 KOMMUNENS UTVECKLING

RESURSFÖRDELNING

Som utgångspunkt för resurstilldelningen till FOKUS- och socialnämnden har under de senaste åren de demografiska förändringarna använts. Här har man då tittat på det definitiva utfallet 1 januari innevarande år och jämfört det med prognosen 1 januari respektive år under planperioden. Förändringen har sedan multiplicerats med de prislappar som tagits fram i utjämningsystemet. Bruttoberäkningarna för 2017 – 2019 skulle ge följande resurstilldelning, dock ska alltid hänsyn tas till det faktiska behovet och ytterst det finansiella utrymmet totalt för kommunen:

Belopp i kronor	FOKUS	Soc	Totalt
Resurs i budget 2016	2 877 220	226 457	3 103 677
Redan korrigerat i juni 2015	39 958	-1 423 183	-1 383 225
Resurs i budget 2017	-2 864 560	1 292 072	-1 572 488
Resurs i plan 2018	2 884 317	1 710 672	4 594 989
Resurs i plan 2019	3 157 192	2 712 032	5 869 223
Summa	6 094 127	4 518 049	10 612 177

JÄMFÖRELSER

Ett sätt att jämföra kommunens kostnader för kärnverksamheterna med omvärlden är att titta på vad verksamheterna "borde kosta" enligt det kommunala kostnadsutjämningsystemet.

Kortfattat kan man beskriva syftet med kostnadsutjämningsystemet att det ska kompensera för strukturella behovs- och kostnadsskillnader mellan enskilda kommuner respektive landsting. Med detta menas att utjämningsystemet ska ske för skillnader i behov av kommunal service och för förutsättningarna att producera sådan service. Det gäller alltså skillnader som kommunerna och landstingen inte själva kan påverka. Utjämningsystemet ska däremot inte ske för kostnadsskillnader som beror på skillnader i vald servicenivå, kvalitet, avgiftsättning och effektivitet.

Kostnadsutjämningsystemet utgörs av ett antal delmodeller. Delmodellerna avser antingen en verksamhet, som till exempel grundskola eller äldreomsorg, eller ett kostnadsslag som kan återfinnas i samtliga eller flertalet verksamheter, exempelvis uppvärmnings- och lönekostnader. I varje delmodell beräknas de strukturella kostnadsskillnaderna med hjälp av ett antal faktorer som ska spegla de strukturella behovs- och kostnadsskillnaderna mellan enskilda kommuner eller landsting.

Delmodellen **barnomsorg** består av tre delar:

- En åldersersättning för barn i åldern 1-5 år och en åldersersättning för barn i åldern 6-12 år.
- Ett tillägg eller avdrag från åldersersättningen för barn 1-5 år som korrigerar för kostnadsskillnader mellan enskilda kommuner till följd av olika vistelsetid i förskolan.
- Ett tillägg eller avdrag från åldersersättningen för barn 6-12 år som korrigerar för skillnader mellan enskilda kommuner i behov av fritidshem och pedagogisk omsorg.

Standardkostnaden för Dals-Eds kommun år 2015 för **fritidshem** (inkl öppen fritidsverksamhet) samt **förskola** (inkl öppen förskola) uppgick till 29 231 tkr medan nettokostnaden för verksamheten uppgick till 30 037 tkr. Detta innebär att under 2015 så bedrevs verksamheten med en nettokostnad som var 806 tkr eller 2,7 % högre än den beräknade standardkostnaden enligt delmodellen i kostnadsutjämnings. Jämför vi med värdet för riket totalt så var motsvarande differens 7,3 % samt jämfört med gruppen "Glesbygdskommuner" så var differensen där 43,2 %. Utifrån Dals-Eds kommuns strukturella förutsättningar och de förändringar i utjämningsystemet som skedde från och med 2014 så borde förutsättningarna finnas för att även fortsättningsvis ligga nära standardkostnaden inom denna verksamhet.

Delmodellen **grundskola** består av tre delar:

- En ålderssättning för barn i åldern sex år och en ålderssättning för barn i åldern 7-15 år.
- Ett tillägg/avdrag för skillnader i merkostnader mellan enskilda kommuner avseende modersmålsundervisning och svenska som andraspråk.
- Ett tillägg/avdrag för skillnader i merkostnader mellan enskilda kommuner avseende små skolor och skolskjutsar.

Standardkostnaden för Dals-Eds kommun år 2015 för **grundskola** uppgick till 48 883 tkr medan nettokostnaden för verksamheten uppgick till 48 393 tkr. Detta innebär att under 2015 så bedrevs verksamheten med en nettokostnad som var 490 tkr eller 1,0 % lägre än den beräknade standardkostnaden enligt delmodellen i kostnadsutjämnings. Jämför vi med värdet för riket totalt så var motsvarande differens 2,3 % högre samt jämfört med gruppen "Glesbygdskommuner" så var differensen där 8,3 % högre. Även här torde förutsättningarna för Dals-Eds kommun vara positiva med bland annat att skolverksamheterna är samlade till tätorten.

Delmodellen **gymnasieskola** består av tre delar:

- En ålderssättning för antalet ungdomar i åldern 16-18 år.
- Ett tillägg/avdrag för skillnader mellan enskilda kommuners merkostnader för bebyggelsestruktur.
- Ett tillägg/avdrag för skillnader mellan enskilda kommuners kostnader på grund av elevernas programval.

Standardkostnaden för Dals-Eds kommun år 2015 för **gymnasieskola** uppgick till 20 261 tkr medan nettokostnaden för verksamheten uppgick till 21 500 tkr. Detta innebär att under 2015 så bedrevs verksamheten med en nettokostnad som var 1 239 tkr eller 6,1 % högre än den beräknade standardkostnaden enligt delmodellen i kostnadsutjämnings. Jämför vi med värdet för riket totalt så var motsvarande differens 2,5 % samt jämfört med gruppen "Glesbygdskommuner" så var differensen där 4,9 %. Här är det av stor betydelse att Dals-Eds kommun har en egen gymnasieskola som skall bedrivas med intäkter från andra kommuner. Under 2014 var det ej balans mellan intäkter och kostnader i verksamheten, åtgärdsprogram togs fram och under 2015 har verksamheten lyckats med att återigen öka elevunderlaget samtidigt som man anpassat kostnaderna till det underlag som finns.

Delmodellen **individ- och familjeomsorg** har genomgått flera förändringar genom åren. Förändringarna avser bland annat vilka variabler som ska ingå och vilken tyngd de olika variablerna ska ha. Delmodellen består av en regressionsekvation som används för att beräkna kommunernas standardkostnad. Denna i sin tur bygger på den genomsnittliga nettokostnaden för hela individ- och familjeomsorgen under en treårsperiod (2007-2009). Utöver detta finns ett antal variabler som vägs in och är unika för respektive kommun utifrån officiell statistik.

Standardkostnaden för Dals-Eds kommun år 2015 för **individ- och familjeomsorg** uppgick till 15 774 tkr medan nettokostnaden för verksamheten uppgick till 16 120 tkr. Detta innebär att under 2015 så bedrevs verksamheten med en nettokostnad som var 346 tkr eller 2,2 % högre än den beräknade standardkostnaden enligt delmodellen i kostnadsutjämnningen. Jämför vi med värdet för riket totalt så var motsvarande differens 5,6 % samt jämfört med gruppen "Glesbygdskommuner" så var differensen där 12,4 %. Mellan år 2000 och 2008 låg kostnaderna i snitt på 9,6 mkr per år för verksamheten medan kostnaderna ökade markant mellan 2009 och 2010, från 13,6 mkr till 18 mkr. Därefter har kostnaderna legat mellan 16,9 och 19,4 mkr. Verksamheten har, som många andra kommuner, brottats med hög personalomsättning och även omsättning på ledningsfunktionen. Därutöver har struktur och administration tvingats prioriteras bort under en längre period. Nu ser vi en förändring med stabilare personalstat och ett tryggt ledarskap samtidigt som en genomlysning av verksamheten görs av extern part. Under 2015 har nettokostnaderna minskat med cirka 4 mkr.

Delmodellen **äldreomsorg** består av fem delar:

- En åldersärsättning med hänsyn tagen till ålder och civilstånd. I uträkningen av åldersärsättningen delas de äldre in i olika kombinerade grupper efter ålder (65-79 år, 80-89 år och 90- år) och civilstånd (ej gift och gift).
- Tillägg/avdrag för skillnader mellan enskilda kommuner i dödlighet.
- Tillägg/avdrag för skillnader mellan enskilda kommuner i andelen personer födda utanför Norden.
- Tillägg/avdrag för skillnader i merkostnader för institutionsboende i glesbygd.
- Tillägg/avdrag för skillnader i merkostnader för hemtjänst i glesbygd.

Standardkostnaden för Dals-Eds kommun år 2015 för **äldreomsorg** uppgick till 59 057 tkr medan nettokostnaden för verksamheten uppgick till 64 561 tkr. Detta innebär att under 2015 så bedrevs verksamheten med en nettokostnad som var 5 504 tkr eller 9,3 % högre än den beräknade standardkostnaden enligt delmodellen i kostnadsutjämnningen. Jämför vi med värdet för riket totalt så var motsvarande differens 1,4 % samt jämfört med gruppen "Glesbygdskommuner" så var differensen där 8,5 %.

Kostnadsutjämnning för **LSS-verksamheten**:

Riksdagen beslutade i november 2003 om införande av ett nationellt system för utjämnning av LSS-kostnader mellan kommuner. Det nya utjämnningssystemet kom att gälla fr.o.m. utjämningsåret 2004.

Vid ingången av år 1994 trädde lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) i kraft. Det från år 2004 införda utjämnningssystemet är ett nationellt och samtidigt inomkommunalt system för utjämnning av kostnader för verksamheter enligt dessa båda lagar. Systemet är skilt från det ordinarie kostnadsutjämnningssystemet för kommuner.

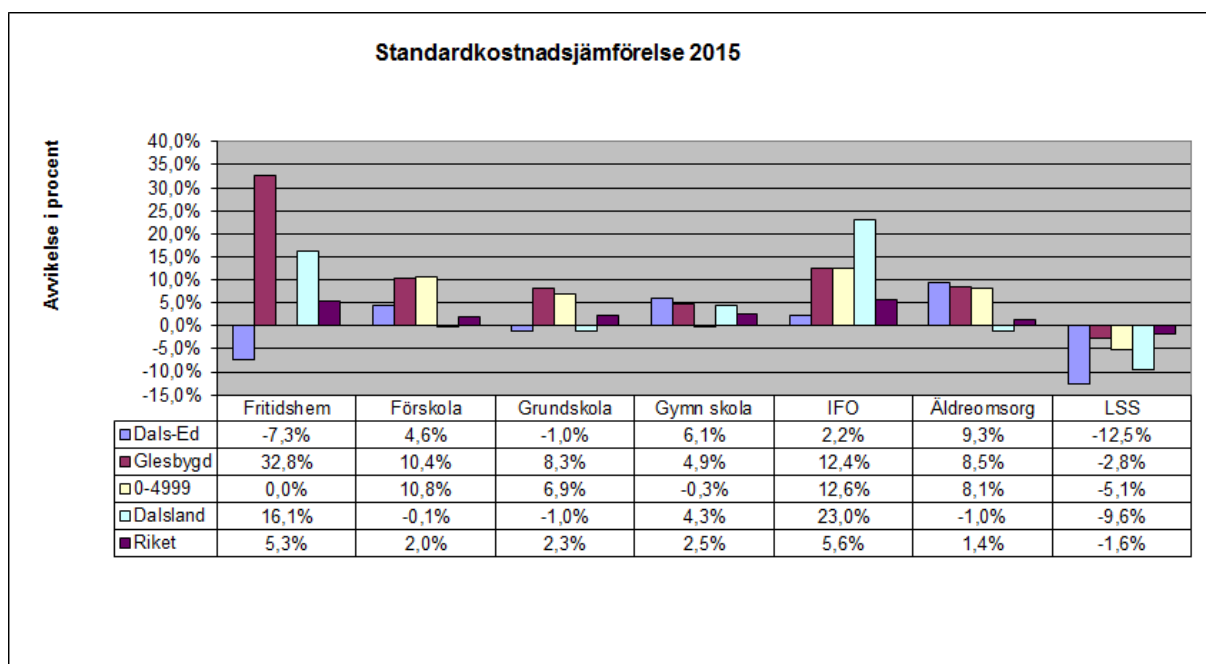
Inför utjämningsåret 2009 gjordes det inom ramen för det befintliga utjämnningssystemet vissa förändringar av teknisk natur. Systemet är som tidigare att ge alla kommuner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet enligt LSS.

Riksdagsbeslutet om vissa ändringar inför 2009 baserades på regeringens proposition *Förändringar i kostnadsutjämnningen för LSS-verksamhet (Prop. 2007/08:88)*. Regeringens förslag var i sin tur baserat på LSS-utjämningskommitténs betänkande, *Utjämnning av kommunernas LSS-kostnader - översyn och förslag (SOU 2007:62)*.

Lagen om assistansersättning (LASS) är fr.o.m. år 2011 inordnad i Socialförsäkringsbalken (SFB; 51 kap.)

Standardkostnaden för Dals-Eds kommun år 2015 för LSS uppgick till 27 815 tkr medan nettokostnaden för verksamheten uppgick till 24 336 tkr. Detta innebär att under 2015 så bedrevs verksamheten med en nettokostnad som var 3 479 tkr eller 12,5 % lägre än den beräknade standardkostnaden enligt LSS-utjämnningen. Jämför vi med värdet för riket totalt så var motsvarande differens 1,6 % lägre samt jämfört med gruppen "Glesbygdskommuner" så var differensen där 2,8 % lägre.

Summeras differenserna för 2015 för dessa verksamheter så ser vi att Dals-Eds kommuns nettokostnader ligger totalt 4,3 mkr högre än vad standardkostnaderna för dessa verksamheter medger.

INDEXUPPRÄKNING FÖR PRIS- OCH LÖNEÖKNINGAR

Prognosen bygger på SKL:s bedömningar i cirkulär 16:51 (2016-10-05) avseende prisindex för kommunal verksamhet som uppgår till följande:

Personalkostnader

- 3,0 % (2017)
- 3,2 % (2018)
- 3,4 % (2019)

Övriga kostnader och intäkter

- 2,1 % (2017)
- 2,4 % (2018)
- 2,6 % (2019)

INTERNRÄNTA

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ger förslag på internränta för beräkning och fördelning av kapitalkostnader för aktiverade investeringar. Ambitionen med internräntan är att den ska fånga en rimlig räntenivå sett över en investerings hela livslängd. Förslaget tas fram i samband med att förutsättningarna för kommande års budgetarbete behöver fastställas.

En viktig grund för internräntans nivå är underlag från Kommuninvest på aktuell och prognostiserad genomsnittlig räntenivå hos de kommuner och landsting som lånar via dem. Den genomsnittliga lånekostnaden avser samtliga lån och inte enbart lån från Kommuninvest. Det är bland annat tillgången till denna information som gjort att SKL förändrat metod för att ta fram förslag till internränta.

Internräntan föreslås för år 2017 att vara 1,75 procent.

Den föreslagna internräntan tas fram genom en ny metod. Denna bygger på sektorns egna upplåningskostnader. Huvudkällan är information från Kommuninvests skulddatabas, KI Finans. Tidigare föreslagen internränta för år 2016, 2,4 procent, är oförändrad.

PERSONALOMKOSTNADSPÅSLAG (PO)

Det rekommenderade personalomkostnadspåslaget (PO) uppgår för år 2016 till 38,33 procent. PO utgör en lättadministrerad och schablonmässig beräkning för internredovisning.

PO-påslaget 2017 är preliminärt på samma nivå som 2016.

Personalomkostnadspåslaget är en intern kostnad för verksamheterna och en intern intäkt under kommunens finansförvaltning. Detta finansierar sedan kommunens kostnader för arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar samt nyintjänad pension inklusive löneskatt.

3.2 PERSONAL- OCH LÖNEPOLITIK

Dals-Eds kommuns lönepolitik grundas i lag och centrala avtal som gäller mellan SKL och de centrala fackliga organisationerna. För 2016 och framåt har flertalet av de fackliga organisationerna ingen nivå för garanterat utfall, vilket innebär större möjlighet för lokal lönebildning.

Utifrån kommunens lönepolicy ska Dals-Eds lönepolitik sträva mot att utveckla kvalitet, produktivitet och effektivitet i våra verksamheter samt bidra till att bibehålla och rekrytera kompetent personal. Vidare ska lönen spegla medarbetarens sätt att uppfylla arbetets krav och stimulera till förbättringar och kvalitet i verksamheterna. Dals-Eds lönepolitik bör därmed vara under ständig utveckling och anpassas till förändringar i organisationen och omvärlden, då det framigenom kommer att finnas ökade rekryteringsbehov bland annat inom vården, omsorgen samt i förskolan och skolan. Bedömningen är även att en ökad förflyttning inom befattningar på chefsnivå sker. Vidare kvarstår eventuella åtgärder från önskade prioriteringar från löneöversyn 2016 där det strukturella löneläget behöver ses över för vissa grupper. För att hantera detta behöver kommunen arbeta med lokal lönebildning och förvaltningsövergripande lönestruktur samt ha ett långsiktigt perspektiv för att arbeta in prioriterade grupper i budget.

Utifrån SKL:s prognoser gällande prisindex för kommunal verksamhet som bland annat anger utvecklingen av arbetskraftskostnader för respektive år framgår i bedömningen 2016-10-05 att prognosen är 3,0 % för 2017, 3,2 % för 2018, samt 3,4 % för 2019. Prognosen grundas dock inte i Dals-Eds kommuns lokala lönebildning eller struktur.

Inför löneöversyn 2017 är utgångsläget respektive avtals utfall, utöver detta avsätts en pott för tillkommande prioriteringar i syfte att skapa förutsättningar för att hantera snedsitsar samt prioritera specifika grupper.

Inför löneöversyn 2018 och 2019 kommer respektive förvaltning med stöd av personalenheten arbeta aktivt med den lokala lönebildningen, vilket sker under hösten 2017 och 2018. Den inledande delen i löneöversynsprocessen kommer därmed följa budgetprocessen tidsplan för behovsinventering och redovisning. För löneöversyn 2018 och 2019 ska även hänsyn tas till åtgärder utifrån lönekartläggning som genomförs inför åren 2018 – 2020.

3.3 FINANSIELL ANALYS

Dals-Eds kommun budgeterar ett resultat för 2017 på 3,2 mkr. Relateras kommunens budgeterade resultat till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag beräknas kommunens resultat hamna på 1,1 %. Resultaten under 2018 och 2019 har budgeterats till 2,0 % respektive år.

Dals-Eds kommuns totala bruttoinvesteringar beräknas under 2017 uppgå till 74,8 mkr, vilket är en fortsatt hög volym jämfört med tidigare år. Totalt under perioden 2017-2019 beräknas kommunen investera totalt brutto för 178,7 mkr. Detta förutsätter dock att kommande beslut kring ombyggnation av äldreboendet innefattar att dessa fastigheter försäljs till Edshus AB och att likviditet från försäljningen används för investeringen.

Självfinansieringsgraden av investeringarna beräknas uppgå till 78 % under 2017. Detta innebär att investeringarna under 2017 inte förväntas kunna finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan kommunen måste använda viss likviditet samt framförallt extern upplåning för att finansiera investeringarna. Under de tre åren mellan 2017 och 2019 beräknas självfinansieringsgraden i genomsnitt uppgå till 78 %.

MÅL FÖR GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING

Dals-Eds kommun har beslutat i sina "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning" att god ekonomisk hushållning innebär att såväl kommunens finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås, att verksamheten bedrivs långsiktigt, ändamålsmässigt och effektivt och att ekonomiska aktiviteter sker i enlighet med lagar, regler och etablerade normer.

De finansiella- samt verksamhetsmässiga målen beslutas i samband med att Kommunfullmäktige tar det årliga Budget- och måldokumentet.

RESULTAT OCH KAPACITET

Budgetberedningen har i samband med Boksluts- och Budgetdialogen den 9 mars tagit del av förvaltningarnas behovsanalyser utifrån kända kommande volymförändringar. Därutöver har finansieringen beräknats utifrån SKL:s prognoser från cirkulär 16:17 2016-04-28 avseende skatteprognos samt indexuppräknning av intäkter, kostnader och personalkostnader utifrån SKL:s bedömning av prisindex för kommunal verksamhet i samma cirkulär. Dessutom har en egen befolkningsprognos tagits fram med hjälp av företaget Statisticon för åren 2016-2045 som även denna ligger till grund för beräkningarna.

Nya budgetförutsättningar hösten 2016

SKL har under hösten reviderat ner skatteunderlagsprognoserna för åren 2017-2019 samtidigt som kommunens befolkningsutveckling har varit avsevärt sämre än den befolkningsprognos som togs fram i februari. Denne visade att befolkningen i kommunen skulle öka med totalt 55 personer under 2016, samtidigt visar den faktiska utvecklingen hittills i år att befolkningen minskat med c:a 40 personer. Det innebär en differens mot budgeterad nivå om 95 personer vilket innebär minskade intäkter 2017 motsvarande c:a 4,7 mkr. Framförallt är det den yngre delen av befolkningen som har en lägre utvecklingstakt än prognostiserat. Störst avvikelse återfinns i gruppen 0-4 år där det är 19 personer färre i nuläget, detta påverkar då även kostnadssidan där behovet inom barnomsorgsverksamheten minskar med motsvarande en avdelningen eller netto 1,9 mkr.

Skatteunderlagsprognoser

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015-2020
SKL, okt	4,8	5,0	4,5	3,9	3,8	3,9	28,9
Reg, sep	5,2	5,0	5,2	4,2	4,2	4,1	31,4
ESV, sep	5,0	5,2	4,6	4,1	3,9	3,8	29,7
SKL, aug	4,8	4,8	4,6	4,1	4,1	4,4	32,5

Skatter- och generella statsbidrag

	Budget 2016	Prognos 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Skatteintäkter	186 966	185 227	191 385	196 528	200 443
Slutavräkning 2015, korrigerig		-186			
Slutavräkning 2016		-999	0		
Slutavräkning 2017			-1 443		
Inkomstutjämningsbidrag	70 551	72 194	73 578	74 806	79 703
Kostnadsutjämning	7 303	7 030	6 933	6 133	4 913
Regleringsbidrag/-avgift	-1 135	-164	42	-772	-1 281
Strukturbidrag	497	0	0	0	0
LSS-utjämning	5 427	5 251	6 281	6 329	6 369
Fastighetsavgift	9 715	9 951	9 951	9 951	9 951
Extra anslag flyktingmottagande			5 780	5 110	4 430
Totalt	279 323	278 303	292 508	298 085	304 528
Antal invånare 1/11 året innan	4 776	4 782	4 762	4 798	4 829

Finansförvaltning	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Egna skatteintäkter	-189 942	-196 528	-200 443
Generella statsbidrag och utjämning	-102 566	-101 556	-104 085
Pensioner	19 637	22 181	23 491
Arbetsgivaravgifter	63 484	74 332	80 491
Avtalsförsäkringar	424	497	538
Internränteintäkter	-5 078	-5 922	-5 710
Intäkt PO-påslag	-77 708	-90 987	-98 526
Borgensavgift Edshus	-391	-391	-391
Timlöneförändring hela kommunen	760	790	821
Ränteintäkter	-50	-50	-50
Räntekostnader	2 700	3 000	3 500
Totalt finansförvaltning	-288 730	-294 635	-300 364

Skatteintäkter och nettokostnadsutveckling

	2017	2018	2019
Skatteintäktsutveckling (%)	2,3	1,9	2,2
Nettokostnadsutveckling exkl jämförelsestörande poster (%)	2,0	0,9	2,0

Kommunens skatteintäkter inklusive kommunal ekonomisk utjämning beräknas öka under den kommande treårsperioden med 2,3 %, 1,9 % och 2,2 % per år. I ökningen 2017-2019 ingår det extra generella statsbidraget som regeringen avviserat till följd av den kraftiga flyktingtillströmningen i landets kommuner, för Dals-Eds kommun uppgår de preliminära beräkningarna till 5,8 mkr för 2017. För åren 2018 och 2019 uppgår de preliminära beräkningarna till 5,1 respektive 4,4 mkr.

Kommunen budgeterar en oförändrad skattesats 23,21 % under perioden.

Kommunens nettokostnader beräknas öka under perioden med 2,0 %, 0,9 % och 2,0 % per år. Förväntade löneökningar, stigande inflation, volymökningar inom vård och omsorg samt barnomsorg och skola kommer enligt beräkningar ge en nettokostnadsökning på 2,0 % under 2017. Under 2018 och 2019 minskar den till cirka 2 %.

Årets resultat och jämförelsestörande poster

	2017	2018	2019
Årets resultat (mkr)	3,2	6,0	6,1
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster (mkr)	3,2	6,0	6,1
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	1,1	2,0	2,0
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	1,1	2,0	2,0

Relateras kommunens resultat till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag beräknas kommunen under 2017 redovisa ett resultat på 1,1 %. Jämfört med resultatet 2015 är det en förbättring med 0,8 procentenheter, jämfört med prognos 2016 är det en förbättring med 0,1 procentenheter. Kommunen budgeterar inga jämförelsestörande engångsposter under perioden, vilket innebär att även kommunens resultat exklusive jämförelsestörande engångsposter i förhållande till skatteintäkterna också beräknas uppgå till 1,1 % respektive 2,0 % samt 2,0 % per år.

Dals-Eds finansiella mål är att resultatet ska uppgå till minst 2,0 % av skatteintäkterna. Det ger utrymme för att över en längre tid skattefinansiera större delen av normal investeringsvolym i kommunen. Det innebär att kommunens kort- och långsiktiga finansiella handlingsutrymme, i form av likviditet och soliditet behålls. Dock innebär budgeten för 2017 att resultatmålet inte kommer att uppnås med en lägre nivå om 1,1 %. För planperioden 2018-2019 redovisas dock en resultatnivå i linje med resultatmålet om 2,0 %. För att uppnå detta behöver dock omfattande anpassningar göras i storleksordningen 11,8 mkr för 2018 samt ytterligare 8,1 mkr för 2019.

Budgeterade investeringsvolym

	2017	2018	2019
Investeringsvolym brutto (mkr)	74,8	81,4	22,5
Investeringsvolym efter avdrag för investeringsinkomster (mkr)	74,8	81,4	22,5
Investeringsvolym / skatteintäkter (%)	25,6	27,3	7,4

Dals-Eds samlade investeringsvolym beräknas under 2017 uppgå till 74,8 mkr, vilket är en fortsatt hög volym jämfört med tidigare år. Ökningen beror övervägande på stora behov av investeringar i samband med ombyggnationer av skolor samt äldreboende. Utöver detta finns ett uppdämt behov av investeringar inom taxefinansierade verksamheter, då framförallt inom VA-verksamheten. Totalt under perioden 2017-2019 beräknas kommunen investera brutto för knappt 179 mkr. Största volymerna kommer troligtvis att ligga i första delen av perioden.

Av de totala investeringarna beräknas cirka 28 % under perioden göras i förskolor och skolor. Runt 29 % läggs på vård och omsorg, VA-verksamheten beräknas omfatta 17 %. Cirka 3 % läggs på infrastruktur.

Självfinansieringsgraden av investeringar

%	2017	2018	2019
Självfinansieringsgraden av nettoinvesteringar	78	81	76

Självfinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 % innebär att kommunen kan skattefinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Självfinansieringsgraden av investeringarna efter avdrag för investeringsinkomster beräknas under 2017 uppgå till 78 %. Detta innebär att investeringarna under 2017 inte fullt ut kan finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan kommunen måste använda viss likviditet samt extern upplåning för att finansiera investeringarna.

Kommunen har som mål att investeringar i skattefinansierad verksamhet ska finansieras med egna medel samt att lånefinansiering av investeringar endast ska vara möjligt i affärsdrivande verksamheter.

Kommunens självfinansieringsgrad av investeringarna beräknas under perioden 2017-2019 uppgå till 78 %. Kommunfullmäktige har beslutat att frångå målet kring självfinansiering gällande två prioriterade investeringar; skolombyggnationerna samt nybyggnation av förskola. Budgetplanen tar höjd för att endast upplåning avseende nybyggnation av förskola behöver verkställas. Det innebär att kommunen kommer uppnå målet under perioden.

RISK - KONTROLL

Soliditet

%	2017	2018	2019
Soliditet enligt balansräkningen	42	41	41
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	13	15	16

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med eget kapital. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt beräknas under 2017 uppgå till 13 %. För 2018 och 2019 beräknas den öka till 15 respektive 16 %.

Kommunfullmäktige har i de finansiella målen för 2017 angett att soliditeten enligt

balansräkningen långsiktigt ska överstiga 50 %. Under planperioden 2017-2019 ska soliditeten ökas och överstiga 47 %. Budgeten för 2019 ligger i nuläget lägre, på 41 %.

Kommunalskatt

År 2015 uppgick Dals-Eds kommuns skattesats till 23,21 %. Skattesatsen har varit oförändrad de fyra senaste åren. Inför 2012 skedde en skatteväxling med Regionen/Landstinget om 43 öre då ansvaret för kollektivtrafiken flyttades.

I de 49 kommunerna i Västra Götalands län varierade kommunernas skattesatser under 2015 mellan 19,96 % i Partille till 23,21 % i Dals-Ed. Den genomsnittliga skattesatsen i länet uppgick under 2015 till 21,61 %.

Under perioden budgeteras en oförändrad skattesats på 23,21 %.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Budgeten för Dals-Eds kommun är upprättad i enlighet med de riktlinjer som antagits för god ekonomisk hushållning. Kommunen beräknas under 2017 inte uppfylla det resultatkrav på 2 % som Kommunfullmäktige beslutat i de finansiella målen, dock är målet uppfyllt i plan för 2018-2019. Detta förutsätter dock att arbetet med en långsiktig hållbar budget som Kommunfullmäktige gett kommunstyrelsen i uppdrag att arbeta med ger de effekter som behövs för att minska kommunens totala nettokostnader över tid. Om detta klaras av så betyder det även att kommunen under de två sista åren klarar att uppfylla balanskravet. Med vissa undantag uppnår kommunen även likviditetsmål samt målet för självfinansiering av investeringar. Gällande soliditetsmålet så ser det dock svårare ut att uppnå detta med tanke på de behov av investeringar som finns, dock har kommunen en stark soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser som även ser ut att förstärkas under planperioden. I och med ny kommunal redovisningslag där det föreslås att pensionsförpliktelsen lyfts in i balansräkningen behöver målet revideras inför kommande budgetperiod.

Dals-Ed beräknas också, tack vare det budgeterade resultatet, kunna reservera 6,3 mkr i resultatutjämningsreserven fram till 2019.

Mer om ovanstående finns att läsa i nästa avsnitt som behandlar mål för god ekonomisk hushållning, balanskravsutredning och resultatutjämningsreserv.

3.4 FINANSIELLA NYCKELTAL

%	Bokslut 2015	Budget 2017	Budget 2018	Budget 2019
RESULTAT - KAPACITET				
Skatteintäktsutveckling	5,7	2,3	1,9	2,2
Nettokostnadsutveckling exkl. jämförelsestörande poster	3,5	2,0	0,9	2,0
Nettokostnadsandel	99,7	98,9	98,0	98,0
- Verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	91,1	93,3	91,4	91,2
- Planenliga avskrivningar	4,5	4,7	5,6	5,7
- Finansnetto	0,9	0,9	1,0	1,1
- Jämförelsestörande engångsposter	3,2	0,0	0,0	0,0
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster/ skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	3,5	1,1	2,0	2,0
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	0,3	1,1	2,0	2,0
Självfinansieringsgrad av årets nettoninvesteringar	48	78	81	76
Nettoinvesteringar / skatteintäkter	9,8	25,6	27,3	7,4
Soliditet enligt balansräkningen	45	42	41	41
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser	12	13	15	16
Total skuld- och avsättningsgrad	55	59	59	59
-varav avsättningsgrad	2	2	2	2
-varav kortfristig skuldsättningsgrad	26	23	22	21
-varav långfristig skuldsättningsgrad	27	34	35	36
Kommunal skattesats	23,21	23,21	23,21	23,21
RISK OCH KONTROLL				
Kassalikviditet	72	72	33	40

Definitioner

Nettokostnadsandel

Löpande kostnader i % av skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag

Självfinansieringsgrad av nettoinvesteringar

(Resultat före extraordinära poster + avskrivningar) / investeringar

Soliditet

Eget kapital / tillgångar

Kassalikviditet

(Kortfristiga fordringar + kortfristiga placeringar + kassa och bank) / kortfristiga skulder

3.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANS- KRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV

Kommuner har sedan år 1992 enligt kommunallagen haft krav på sig att verksamheten ska bedrivas enligt god ekonomisk hushållning. Under år 2000 tillkom även balanskravet och under 2013 infördes en möjlighet till resultatutjämningsreserver. Samtliga dessa lagstiftningskrav ska årligen följas upp i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Inledningsvis i detta avsnitt redovisas kommunens finansiella mål och riktlinjer för god ekonomisk hushållning som Kommunfullmäktige fastställde under 2013. Därefter följer en beskrivning av budgeterad balanskravsutredning med resultatutjämningsreserv (RUR) för perioden 2017-2019.

God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning är ett lagstadgat krav som återfinns i 8:e kapitlet i kommunallagen. Kommunen ska upprätta riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Vidare ska kommunen också ta fram finansiella och verksamhetsmässiga mål för god ekonomisk hushållning. Kommunen ska också besluta om man vill använda sig av en resultatutjämningsreserv.

Dals-Eds kommun har fattat beslut om "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatutjämningsreserv" under 2013. Dals-Eds kommuns riktlinjer för god ekonomisk hushållning tar sin utgångspunkt i att varje generation ska bekosta den kommunala service som konsumeras och därigenom lämna över en kommun med ett oförändrat finansiellt handlingsutrymme till kommande generationer. För att kunna leva upp till detta, har kommunen beslutat om fyra finansiella mål. Dessa behandlas under detta avsnitt. Redovisningen av de verksamhetsmässiga målen för god ekonomisk hushållning återfinns under avsnittet "Kommunens övergripande mål"

1. Resultat: Resultatet ska uppgå till lägst 2 % i förhållande till skatter och generella statsbidrag

Kommunfullmäktige har valt att sätta målet till att resultatet ska uppgå till minst 2 % av skatteintäkterna för att kommunens skulder inte ska öka i framtiden och det finansiella handlingsutrymmet både på kort och lång sikt inte ska försvagas eftersom ett sådant resultat ger utrymme för att över en längre tid självfinansiera större delen av en normal investeringsvolym i kommunen.

Underförstått är målet satt exklusive jämförelsestörande poster, detta kommer att förtydligas i kommande beslut om de finansiella målen inför 2018.

Kommunens resultat exklusive jämförelsestörande poster i förhållande till skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning har under 2017 budgeterats till 1,1 %, för åren 2018 och 2019 är motsvarande nivå budgeterad till 2,0 %. Detta innebär att det budgeterade resultatet inte uppfyller kommunens finansiella mål under 2017, dock uppfylls detsamma under planperioden 2018-2019.

2. Soliditet: Soliditeten ska långsiktigt överstiga 50 %. Under planperioden 2017-2019 ska soliditeten ökas och överstiga 47 %

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan

utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Kommunfullmäktige har i sitt finansiella mål ansett att kommunens soliditet långsiktigt ska överstiga 50 % och att under planperioden 2017-2019 ska soliditeten överstiga 47 %.

Kommunens soliditet enligt balansräkningen beräknas enligt budgeten nå en nivå under 2017 på 42 %. Under 2018 beräknas den sjunka till 41 % vilket är en nivå som förväntas även för 2019. Kommunens soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser beräknas dock öka och ligga på en nivå om 13-16 % under perioden.

Detta innebär att kommunens finansiella mål avseende soliditeten inte kommer att uppnås under planperioden, dock ska poängteras att i kommande nya kommunala redovisningslag föreslås att samtliga pensionsförpliktelser ska inrymmas i balansräkningen. Detta innebär att Dals-Eds kommun har en stark soliditet inklusive pensionsförpliktelserna och att kommunen därigenom behöver revidera soliditetsmålet i kommande års budgethantering.

3. Likviditet: Likviditeten ska minst uppgå till 5 mkr

Kommunfullmäktige har satt målet att likviditeten som ett genomsnitt över året minst ska uppgå till 5 mkr för att kommunen ska ha en kortsiktig betalningsberedskap.

Ett mera relevant mått är kassalikviditeten, detta kommer att föreslås förändras i kommande beslut om de finansiella målen inför 2018. En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Likviditeten är budgeterad till i snitt 18,2 mkr under perioden 2017-2019.

Detta innebär att den budgeterade nivån uppfyller det finansiella målet under hela planperioden.

4. Lån: Lånefinansiering av investeringar ska endast vara möjligt i affärsdrivande verksamheter (VA-, renhållningsverksamheterna, kommersiella fastigheter och vissa fastigheter med blandad verksamhet). I dessa fall skall amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå samt den externa faktiska räntekostnaden belasta den affärsdrivande verksamheten.

Enligt VA-lagen får medel avsättas till en fond för framtida nyinvesteringar om vissa kriterier är uppfyllda. Gällande investeringar inom VA-verksamheten skall ett sådant förfarande användas i första hand.

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen inte ska finansiera sina investeringar med externa lån utan dessa ska finansieras med skatteintäkter. Det innebär att självfinansieringsgraden ska vara 100 % inom de skattefinansierade verksamheterna. De investeringar som görs inom affärsdrivande verksamheter såsom VA-, renhållning, kommersiella fastigheter och exploatering kan finansieras med externa lån då dessa i slutändan finansieras via taxor och avgifter.

Självfinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 % innebär att kommunen kan självfinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Den budgeterade självfinansieringsgraden uppgår till 78 % under 2017. För 2018 och 2019 uppgår självfinansieringsgraden till 81 % respektive 76 %. Detta ger ett genomsnittligt värde på 78 % per år.

Kommunfullmäktige har beslutat att frångå målet kring självfinansiering gällande två prioriterade investeringar; skolombyggnationerna samt nybyggnation av förskola. Budgetplanen tar höjd för att endast upplåning avseende nybyggnation av förskola behöver verkställas. Det innebär att kommunen kommer uppnå målet under perioden.

Ovanstående innebär att kommunen utifrån budgeten inte kommer att kunna uppfylla sina finansiella mål för god ekonomisk hushållning under planperioden, dock är detta något som Kommunfullmäktige aktivt beslutat i samband med finansiering av de prioriterade investeringarna inom skola och förskola.

Balanskravsutredning och resultatutjämningsreserv

Balanskravet är ytterligare ett lagstadgat krav som kommunen måste uppfylla enligt kommunallagen. Det trädde i kraft år 2000 och utgör en undre gräns för vilket resultat som är tillåtet att budgetera och redovisa.

Balanskravet innebär i korthet att kommuner och landsting ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Om resultatet ändå blir negativt i bokslutet är huvudprincipen att underskottet ska kompenseras med motsvarande överskott inom tre år och att Kommunfullmäktige i en plan ska ange hur det ska ske. Det finns dock ett undantag från huvudprincipen. Kommunfullmäktige kan med hänvisning till synnerliga skäl besluta om att inte återställa hela eller delar av ett underskott. Kommunfullmäktige kan även anta en underbalanserad budget med hänsyn till synnerliga skäl. Det är viktigt att understryka att de synnerliga skälen måste vara förenliga med god ekonomisk hushållning.

Sedan 2013 finns ett lagkrav på att en så kallad balanskravsutredning ska upprättas för att räkna fram ett balanskravsresultat. I tabell 1 nedan redovisas en budgeterad balanskravsutredning inklusive RUR för Dals-Eds kommun under 2017 till 2019.

Kommunen redovisar ett budgeterat årets resultat under 2017 på 3,2 mkr. Under 2018 beräknas det öka till 6,0 mkr och under 2019 till 6,1 mkr. Inga realisationsvinster eller andra poster som påverkar "årets resultat efter balanskravsutredning före avsättning till RUR" har budgeterats under perioden. Detta innebär att 3,2, 6,0 och 6,1 mkr utgör årets resultat efter balanskravsjusteringar.

Nästa steg i balanskravsutredningen utgörs av medel som förs till eller från resultatutjämningsreserven (RUR).

Sedan 2013 är det möjligt för kommuner och landsting att tillämpa RUR och under vissa förutsättningar föra medel mellan olika år. Tanken är att överskott ska kunna reserveras i RUR under finansiellt goda tider, då skatteintäkterna ökar ordentligt. För att sedan användas för att täcka hela eller delar av underskott under svagare tider, då skatteintäkterna minskar eller endast måttligt ökar. RUR ska därigenom bidra med att skapa stabilare planeringsförutsättningar för kommuner och landsting. Den bakomliggande tanken är alltså att det rådande konjunkturläget inte ska påverka resurstilldelningen till verksamheterna i alltför hög utsträckning. Behovet av servicen som kommuner och landsting tillhandahåller minskar i regel inte i en lågkonjunktur, utan det kan snarare vara tvärtom för vissa delar av verksamheten. Dessutom framstår det inte som ändamålsenligt att behöva göra tillfälliga nerdragningar i verksamheten som sedan måste byggas upp igen när lågkonjunkturen är över.

Dals-Eds kommun har beslutat att använda sig av RUR. I enlighet med de krav som ställs i kommunallagens 8:e kapitel innehåller de av kommunen framtagna riktlinjerna för god ekonomisk hushållning även hanteringen av RUR.

Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en reservering till RUR göras med högst det

belopp, som motsvarar det lägsta av antingen den del av årets resultat eller den del av årets resultat efter balanskravsjusteringar, som överstiger 1 % av skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning. Det är i enlighet med lagens lägstanivå. Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en disponering från RUR göras, för att helt eller delvis täcka ett balanskravsunderskott, när skatteunderlagsprognosen för ett enskilt år faller under det tioåriga genomsnittet för skatteunderlagets utveckling. Detta ger kommunen goda förutsättningar att vid behov genomföra ett omställningsarbete och/eller överbygga en lågkonjunktur.

I enlighet med riktlinjer för RUR har kommunen beslutat att reservera den del av resultatet som överstiger 1 %. Detta innebär att under 2017 beräknas 0,3 mkr reserveras till RUR. Under 2018-2019 beräknas det ligga på 3,0 mkr respektive år.

När ovanstående medel har avsatts till RUR innebär det att kommunens resultat budgeteras till runt 3 mkr under samtliga 3 år i budget. Detta innebär att balanskravet är uppfyllt i budgeten.

Tabell 1: Budgeterad balanskravsutredning 2017 - 2019

mkr	2017	2018	2019
Årets resultat	3,2	6,0	6,1
Avgår samtliga realisationsvinster	-	-	-
Tillägg för vissa realisationsvinster enligt undantagsmöjligheter	-	-	-
Tillägg för vissa realisationsförluster enligt undantagsmöjligheter	-	-	-
Tillägg för orealiserade förluster i värdepapper	-	-	-
Avgår återföring av orealiserade förluster i värdepapper	-	-	-
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	3,2	6,0	6,1
Reservering till resultatutjämningsreserv (RUR)	-0,3	-3,0	-3,0
Disponering från resultatutjämningsreserv (RUR)	-	-	-
Balanskravsresultat	2,9	3,0	3,1

Tabell 2: Budgeterad reservering till eller disponering från RUR

mkr	2017	2018	2019
Ingående värde	9,2*	9,5	12,5
Reservering till RUR	0,3	3,0	3,0
Disponering av RUR			
Utgående värde	9,5	12,5	15,5

* Uppskattat ingående värde

Kommunen räknar med ett ingående värde under 2017 för resultatutjämningsreserven på 9,2 mkr. Under perioden räknar kommunen med att kunna reservera 6,3 mkr och inga medel behöver disponeras. Detta innebär att RUR beräknas uppgå till 15,5 mkr vid 2019 års utgång. I relation till skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning beräknas RUR uppgå till 5,1 % under 2019. Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer finns inga begränsningar för maximal reservering i RUR.

3.6 KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE MÅL

3.6.1 Dals-Ed - här jobbar vi för attraktivitet

Beskrivning

Vi ska tillsammans i Dals-Ed, genom trivsel, trygghet och framtidstro, skapa förutsättningar för alla människors möjligheter att förverkliga sina drömmar och idéer.

Boende- och verksamhetsmiljöer ska vara så attraktiva att vi som bor och verkar i kommunen trivs och önskar bo kvar samtidigt som nya attraktiva boenden, bra kommunikationer och infrastruktur, bidrar till att fler invånare, investerare och företagare dras till kommunen.

Dals-Ed ska vara attraktivt genom att kommuns verksamheter upprätthåller en hög kvalitet och service, flexibilitet och prestigelöshet. Kommunens verksamheter ska genom ständiga förbättringar, alltid erbjuda lite mer än förväntat.

Vi ska som kommun fortsatt vara känd för vårt företagsvänliga klimat. Entreprenörskap som förhållningssätt och möjligheter till valfrihet ska vara en naturlig del. Naturen har format särskilt goda förutsättningar i vår kommun som utgör en resurs för utveckling av besöksnäringen och fritidslivet. Det goda livet i Dals-Ed ska vara ett känt begrepp.

Prioriteringar
Förbättra möjligheterna att använda tåg för persontransporter (Invånarmål)
Öka tillgången av bostadsalternativ som är attraktiva för flera målgrupper (Invånarmål)
Förbättra tillgången av digitala kommunikationsmöjligheter (Invånarmål)
I Dals-Ed eftersträvar vi ett gott värdskap och försöker erbjuda lite mer än förväntat i alla kontakter (Servicemål)

3.6.2 Hållbarhet ska vara en självklarhet i Dals-Ed

Beskrivning

Med hållbarhet avser vi ett helhetsperspektiv innehållande tre delar; den sociala, den ekologiska och den ekonomiska. Delarna påverkar och förutsätter varandra. Ekonomiska framgångar kräver ekologisk hållbarhet och är en förutsättning för att skapa god folkhälsa och stabila sociala förhållanden. Hög sysselsättning bidrar till att upprätthålla välfärd och kvalitet i våra verksamheter samt bidrar till de gemensamma investeringar som fordras för omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle som i sin tur kan ge driftsekonomiska fördelar i framtiden. Allt hänger samman.

Dals-Ed ska vara en framtidskommun där goda utbildningsmöjligheter, goda arbetsvillkor och miljö-hänsyn utgör viktiga förutsättningar för hög sysselsättning inför framtiden. Ungas möjligheter till utbildning och arbete ska vara i fokus. Kommunens verksamheter ska vara effektiva och kontinuerligt anpassas utifrån aktuella förutsättningar och hålla budget i balans för att även i framtiden ha resurser att leverera god kvalitet.

Stabil ekonomi i balans kan skapas genom en gemensam syn på god ekonomisk hushållning som bidrar till förståelse och respekt för våra gemensamma tillgångar. På detta sätt kan en ekonomisk reserv byggas upp som ger utrymme för framtida investeringar och kan möjliggöra en lägre skattenivå utan att det äventyrar verksamheter och utbud.

Kommunen ska vara en attraktiv arbetsgivare och arbeta aktivt för att verksamheterna ska klara den framtida personalförsörjningen.

Prioriteringar
Minska utanförskapet (Invånarmål)
Öka andelen av förnyelsebar energi (Invånarmål)
Förbättra integrationen av nya invånare (Invånarmål)
Dals-Ed har en långsiktigt hållbar ekonomi (Ekonomimål)
Kommunens verksamheter har hög effektivitet, dvs levererar rätt kvalitet och är kostnadseffektiva och anpassningsbara (Kvalitetsmål)
Medarbetarna känner motivation och delaktighet och förstår sin roll och betydelse för att nå övriga mål (Medarbetarmål)

3.6.3 *Invånarna i Dals-Ed ska känna delaktighet*

Beskrivning

I Dals-Ed ska jämlikhet råda. Alla, unga som gamla, ska kunna påverka och medverka, vilja ta ansvar och möta varandra med glädje, respekt och förståelse.

Kommunens verksamheter ska präglas av öppenhet och tolerans samt främja engagemang och samverkan.

Alla, personal och kommuninvånare, ska ha möjlighet att kunna göra sig hörda.

Policydokumentet Våra värderingar ska vara vägledande för kommunens personal.

Våra barn och unga är framtiden. Därför ska vi lyssna på barnen och särskilt ta hänsyn till deras behov.

Prioriteringar
Förbättra kommunens medborgardialog (Invånarmål)
Öka barn och ungas möjligheter till inflytande (Invånarmål)

3.6.4 *Övriga mål*

Beskrivning

Verksamhetsmål, nyckeltal och aktiviteter som inte kan knytas till de av kommunfullmäktige fastställda utvecklingsområdena eller prioriteringarna.

4 FINANSIELLA RAPPORTER

4.1 DRIFTBUDGET

Sammanfattning

Generellt för samtliga nämnder gäller att löneökningar enligt ordinarie lönerevision kompenseras när utfallet är klart. Anslaget återfinns under ofördelat. Övrig indexuppräknings har gjorts både på verksamhetens externa intäkter samt externa kostnader exklusive kapitaltjänstkostnader.

Ingen indexuppräknings avseende intäkter, personalkostnader och övriga kostnader har gjorts på VA- och renhållningsverksamheterna samt flykting- och integrationsverksamheterna då dessa finansieras via taxor och avgifter respektive statsbidrag.

Utifrån ny hantering av inventarieinvesteringar är grundprincipen att verksamheterna ska behålla uppkommet utrymme avseende avskrivningar och internränta om dessa minskar samtidigt som man ska inrymma i befintlig ram om dessa ökar. Budgetberedningen föreslår dock att uppkommet överskott under planperioden 2017-2019 används för att delvis finansiera nämndernas utökade behov.

FOKUS- och socialnämnden förväntas inrymma eventuella nettokostnadsökningar avseende ombyggnation av skolor och äldreboende samt nybyggnation av förskola inom tilldelad ram. Dock ska fortsatt dialog ske löpande med nämnderna kring förutsättningarna för detta.

Budgeten innebär att nämnderna tillförs totalt 13,3 mkr för 2017 samt 15,2 mkr respektive 14,0 mkr för åren 2018 och 2019. Av detta finansieras 3,3 mkr av lägre kapitaltjänstkostnader för 2017 samt 0,3 mkr respektive 0,3 mkr 2018 och 2019. Utöver detta så ingår ej riktade anpassningar på 11,7 mkr respektive 8,1 mkr för åren 2018 och 2019.

Av de 13,3 mkr som tillförs under 2017 består 1,8 mkr i gemensamt utvecklingsanslag att bland annat tillföras nämnderna efter bedömning av kommunstyrelsen som ett tillfälligt tillskott för att arbeta med att långsiktigt anpassa kostnaderna till rådande finansiella utrymme. Här har nämnderna beskrivit i sina yttranden att man ser detta som en möjlighet att arbeta strukturerat med utvecklingsarbete, återsökning av olika bidrag etc. Utvecklingsanslaget är tänkt att finnas kvar under hela planperioden.

	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Finansförvaltning	-288	-294	-300
	730	635	364
Ingående ram	3 189	13 395	10 284
Löneökningsspott	7 406	8 137	8 922
KS Gemensamt anslag Löneprioriteringar	800	500	500
KS Gemensamt Utvecklingsanslag	1 800		
Anslag för Novell-licenser	200		
Ej riktade anpassningar	0	-11 748	-8 130
Totalt ofördelat	13 395	10 284	11 576
KF ingående ram	504	512	521
Indexuppräknig verksamhetens kostnader	8	9	10
Kommunfullmäktige	512	521	531
Valnämnd	5	150	5
KS ingående ram	38 617	37 010	37 251
Ramförändring	500	150	-1 050
Indexuppräknig verksamhetens intäkter	-129	-151	-167
Indexuppräknig verksamhetens kostnader	270	315	350
Förändring avskrivningskostnad	-1 820	-59	-11
Förändring internräntekostnad	-428	-14	-13
Totalt KS	37 010	37 251	36 360
KS Teknik o Service ingående ram	2 756	2 122	2 226
Ramförändring	-260	0	0
Indexuppräknig verksamhetens intäkter skattefinansierad verksamhet	-338	-394	-437
Indexuppräknig verksamhetens kostnader skattefinansierad verksamhet	426	498	552
Förändring avskrivningskostnad egen skattefinansierad verksamhet	0	0	0
Förändring internräntekostnad egen skattefinansierad verksamhet	-462	0	0
Totalt KS Teknik o Service	2 122	2 226	2 341
Plan- och byggnadsnämnden ingående ram	1 853	2 087	2 087
Ramförändring	260	0	0
Indexuppräknig verksamhetens intäkter	-13	-15	-17
Indexuppräknig verksamhetens kostnader	13	15	17
Förändring avskrivningskostnad	-26	0	0
Förändring internräntekostnad	0	0	0
Totalt Plan- och byggnadsnämnden	2 087	2 087	2 087

	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Socialnämnden ingående ram	109 859	111 901	115 240
Ramförändring	2 156	3 161	2 322
Indexuppräknig verksamhetens intäkter	-378	-441	-489
Indexuppräknig verksamhetens kostnader	578	675	749
Förändring avskrivningskostnad	-253	-54	-58
Förändring internräntekostnad	-61	-2	-2
Totalt Socialnämnden	111 901	115 240	117 762
FOKUS-nämnden ingående ram	118 725	118 456	120 914
Ramförändring	235	2 884	3 157
Indexuppräknig verksamhetens intäkter	-1 166	-1 360	-1 509
Indexuppräknig verksamhetens kostnader	944	1 102	1 222
Förändring avskrivningskostnad	-250	-158	-167
Förändring internräntekostnad	-32	-10	-6
Totalt FOKUS-nämnden	118 456	120 914	123 611
Resultat	3 242	5 962	6 091
Resultatmål 2 % av skatter och bidrag	5 850	5 962	6 091
Differens mot resultatmål	-2 608	0	0

4.2 INVESTERINGSBUDGET

För perioden 2017-2019 föreslås investeringar på totalt 178,7 mkr, utöver detta har kommunfullmäktige totalt beslutat om 113,0 mkr i investeringsanslag för 2016. För att klara finansieringen av tidigare beslutade investeringar finns upplåningsbeslut på totalt 61 mkr avseende ombyggnation av skolor samt nybyggnation av förskola.

Nedanstående investeringsbudget/plan förutsätter upplåning avseende investeringar inom taxefinansierad verksamhet med 42,5 mkr under perioden samt att upplåningsbeslut avseende nybyggnation av förskola om 22 mkr verkställs. Utöver detta förutsätter investeringsbudgeten/planen att investeringarna inom äldreboendet finansieras med medel från försäljningen av fastigheterna till Edshus AB.

Efter planperioden beräknas totala låneskulden uppgå till 157,6 mkr.

Belopp i tkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Skattefinansierat	105 270	61 300	61 400	12 500
- därav Kommunstyrelsen inventarier hela kommunen	3 924	3 000	3 000	3 000
- därav Kommunstyrelsen (trafikterminal/resecentrum)	588	3 200	0	0
- därav Kommunstyrelsen (MSB)	335	700	1 000	0
- därav Kommunstyrelsen (KS objektsreserv)	1 000	2 000	2 000	2 000
- därav Kommunstyrelsen (KS-ordf objektsreserv)	400	400	400	400
- därav Kommunstyrelsen (IT)	200	300	300	300
- därav Kommunstyrelsen (Räddningstjänst)	0	1 100	900	1 100
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet skolor)	64 760	0	0	0
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet förskola)	22 000	0	0	0
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet äldreboende)	4 764	41 100	41 100	0
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet LSS)	0	3 800	0	0
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (fastighet renovering/ombyggnad skolrest Haga)	0	0	7 000	0
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (övriga fastigheter)	5 240	3 500	3 500	3 500
- därav Kommunstyrelsen Teknik o Service (övrigt)	2 059	2 200	2 200	2 200
Taxefinansierat	2 250	12 500	20 000	10 000
- därav Vatten- och avloppsverksamhet	1 950	12 050	19 550	9 550
- därav Renhållningsverksamhet	300	450	450	450
Exploateringsverksamhet	5 523	1 000	0	0
- därav exploatering Orrvägen	5 523	0	0	0
- därav sanering Bålnäs industriområde	0	1 000	0	0
Totalt	113 043	74 800	81 400	22 500

4.3 RESULTATBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2015	Budget 2016	Prognos 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Verksamhetens intäkter	123 434	103 300	126 024	127 943	131 546	134 505
Verksamhetens kostnader	-377 236	-361 672	-393 145	-400 775	-415 856	-432 040
Ej riktade anpassningar	0	0	0	0	11 748	19 878
Avskrivningar	-12 076	-15 402	-13 908	-13 784	-16 611	-17 330
Verksamhetens nettokostnader	-265 878	-273 774	-281 029	-286 616	-289 173	-294 987
Skatteintäkter	174 777	186 966	185 227	191 385	196 528	200 443
Slutavräkning skatteintäkter	-162	0	-1 185	-1 443	0	0
Generella statsbidrag och utjämning	84 528	84 534	91 964	92 615	91 605	94 134
Fastighetsavgift	9 814	9 715	9 951	9 951	9 951	9 951
Finansiella intäkter	42	100	201	50	50	50
Finansiella kostnader	-2 438	-3 700	-2 200	-2 700	-3 000	-3 500
Resultat före extraordinära poster	684	3 840	2 929	3 242	5 962	6 091
Extraordinära intäkter						
Extraordinära kostnader						
Årets resultat	684	3 840	2 929	3 242	5 962	6 091

4.4 FINANSIERINGSBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2015	Budget 2016	Prognos 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN						
Verksamhetens intäkter	123 434	103 300	126 024	127 943	131 546	134 505
Verksamhetens kostnader	-377 236	-361 672	-393 145	-400 775	-404 108	-412 162
Verksamhetens nettokostnader	-253 802	-258 372	-267 121	-272 832	-272 562	-277 657
Skatteintäkter och intäkter av bidrag	268 957	281 214	285 957	292 508	298 085	304 528
Finansiella intäkter	42	100	201	50	50	50
Finansiella kostnader	-2 438	-3 700	-2 200	-2 700	-3 000	-3 500
Verksamhetsnetto	12 759	19 242	16 837	17 026	22 573	23 421
INVESTERINGAR						
Inköp av materiella tillgångar	-27 003	-25 420	-25 614	-162 229	-81 400	-22 500
Avyttrade materiella tillgångar	514		172	120 000		
Inköp av finansiella tillgångar			-1 884			
Investeringsnetto	-26 489	-25 420	-27 326	-42 229	-81 400	-22 500
FINANSIERING						
Långfristig upplåning	31 700		33 489	34 500	20 000	10 000
Amortering	-29 587		-4 603	-25 438	-4 606	-4 606
Finansieringsnetto	2 114	0	28 882	9 062	15 394	5 394
Justering för rörelsekapitalets förändring						
Ökn(+)/minskn(-) pensionsskuld	947	354	351	490	671	381
Ökn(-)/minskn(+) kortfristiga fordringar	5 004					
Ökn(+)/minskn(-) kortfristiga skulder	17 601		-3 690	147		
Förändring av likvida medel	11 936	-5 824	18 744	-15 504	-42 762	6 696
Likvida medel vid årets början	29 334	18 268	41 270	60 015	44 510	1 748
Likvidia medel vid årets slut	41 270	12 444	60 015	44 510	1 748	8 444

4.5 BALANSBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2015	Budget 2016	Prognos 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Tillgångar						
Anläggningstillgångar						
Materiella anläggningstillgångar	271 367	297 038	282 901	311 346	376 135	381 305
Finansiella anläggningstillgångar	13 011	13 011	14 899	14 899	14 899	14 899
Omsättningstillgångar						
Fordringar	23 970	28 974	23 970	23 970	23 970	23 970
Kassa och bank	41 270	12 444	60 015	44 510	1 748	8 444
Summa tillgångar	349 619	351 467	381 785	394 726	416 752	428 618
Eget kapital, avsättningar och skulder						
Eget kapital	157 817	163 526	160 746	163 988	169 949	176 040
därav årets resultat	684	3 840	2 929	3 242	5 962	6 091
Avsättningar	6 724	6 505	7 075	7 565	8 236	8 617
Skulder						
Långfristiga skulder	94 302	120 061	123 188	132 250	147 644	153 038
Kortfristiga skulder	90 776	61 376	90 776	90 923	90 923	90 923
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	349 619	351 467	381 785	394 726	416 752	428 618
Ansvarsförbindelse pensioner	115 890	114 011	114 640	113 529	107 896	108 024